

Aadress : Tallinn, Tähetorni t 2

Objekt : Hohenhaupti lossi vaatetorn

**kultuurimälestise
registri nr. 8549**

Tellija : TTÜ Haldusosakond

**Tallinn, Tähetorni t 2
Tähetorni remont-restaureerimise
muinsuskaitse eritingimused**

Ajaloolane

Aleksandr Pantelejev

Tallinn, 2006. a.

1. Sissejuhatus

Käesolevad tähetorni remont-restaureerimise muinsuskaitse eritingimused on tellitud TTÜ Haldusosakonna poolt seoses vajadusega restaureerida Nõmme üks silmapaistev ajalooline ehitis - Hohenhaupti lossi vaatetorn. Hohenhaupti lossi vaatetorn on Kultuuriministri 13. mai 1997. a. määrusega nr 21 tunnistatud arhitektuurimälestiseks¹, riikliku registri nr 8549.

Remont-restaureerimistööde raames planeeritakse teha fassaadi remont, vahetada välja aknad jm. Planeeritud töödega tahetakse tuua esile, restaureerida ning eksponeerida säilinud ehitusajalooliselt väärtuslik välisilme, et sellega tõsta ajaloolise hoone väärtust.

Arvestades, et tegemist on arhitektuurimälestisega, peab remont-restaureerimist alustama muinsuskaitse eritingimuste koostamisest. Muinsuskaitse eritingimused tähetorni Tähetorni t 2 remont-restaureerimiseks määravad muinsuskaitse poolt aktsepteeritavad suunad, nõudmised ning võimalused väärtusliku hoone edasiseks säilitamiseks ja väärikaks eksponeerimiseks.

Varem on arhitektuurimälestisega tegeldud ainult 1980-ndate aastate lõpul, mil vaatetornist tehti TTÜ tähetorn.

Käesolevad muinsuskaitse eritingimused kehtivad kaks aastat alates nende Tallinna Kultuuriväärtuste Ametiga kooskõlastamise päevast. Kui selle aja jooksul ei ole Tallinna Kultuuriväärtuste Ametile kooskõlastamiseks esitatud nende alusel koostatud projekti, kuuluvad eritingimused Tallinna Kultuuriväärtuste Ametis uuele läbivaatamisele ja võimalusel pikendamisele².

¹ RTL 1997, 88, 518

² Mälestise ja muinsuskaitsealal paiknevate ehitiste konserveerimise, remondi ja ehitamise projektide koostamise ja neis eelnevate uuringute tegemise tingimused ja kord ning muinsuskaitse eritingimuste koostamise kord. Kultuuriministri 30. juuni 2003. a. määrus nr 9, RTL 2003, 83, 1230

2. Lühike ehitusajalooline ülevaade.

Hoone Tähetorni t 2 ehk Hohenhaupti lossi vaatetorn (rahvasuus lihtsalt «Glehni torn») asub Nõmmel, Glehni pargi territooriumil, Vana- Mustamäe nõlvaku läheduses. Vaatetorn ehitati 1910. aastal pärimuse järgi isiklikult parun Nicolai von Glehni koostatud projekti järgi. Kuna siiani ei ole arhiivides leitud arhitekti poolt signeeritud vaatetorni algset ehitusprojekti, ei ole põhjust ka teisiti arvata. 1886. aastal ehitatud Nicolai von Glehni eluase ja Kõrgepea (Hohenhaupt) teised rajatised näitavad kujukalt selle mehe rikast fantaasiat ja andekust ehituse küsimustes.

Nõmme keskuse hoonestamine toimus peale 1880. aastat, kui Jälgimäe mõisa omanik – Nikolai von Glehn hakkas müüma suvilate ehituskrunte.

Loodusrikka klindi lääneossa jäävale Kõrgepea (saksa keeles *Hohenhaupt*) küngastikku lasi N. v. Glehn 1880. aastatel ehitada romantilises laadis nn Glehni lossi, millele lähiümbrusse lisandusid 20. sajandi esimesel aastakümnel palmimaja, kivibetonist skulptuurid (Kalevipoeg ja lohe) ja 1910. aastal vaatetorn³.

Glehni lossi vaatetorn ehitati saamas ehitustehnikas: suured murtud pinnaga maakivid ning tsemendisegu sideaineks. Ukse- ja aknaavade sillused on tornil pikkadest murtud graniidiplokkidest. Torn valmis samades romantilistes vormides, nagu kogu lossiümbruse rajatised (palmimaja, Kalevipoeg, lohe). Algselt oli torn noorest madalast männimetsast tunduvalt kõrgem. Koos suurepärase vaadetega oli tornil ka praktiline funktsioon. Torni paksude kiviseinte taga hoiti talvel N. v. Glehni kolmest õunapuuaia saaki.

Tornil oli sisetrepp, mis kõrgemas osas muutus mööda välisseina kulgevaks konsooltrepiks. I Maailmasõja ajal, oodates saksavägede tulekut, lõhkusid vene soldatid selle trepi, kuna oletati, et omanik sakslane ehitas seda saksa sõjalaevadele signaaliseerimiseks. Samal ajal «Impeeriumi julgeoleku» kaalutlustel aeti pikali lähedal asuv Kalevipoja («Glehni kuradi») kuju. 1962. aastal Glehni lossi vaatetorn remonditi, ehitati peale silikaattelliskividest teleskoobi ruum ning vastava kujuga kuppel. Torni ülaosas taastati konsoolne raudbetoonist lahtine metallrinnatisega terrass. Hohenhaupti lossi vaatetorn võeti kasutusele TTÜ observatooriumina.

³ Lõhmus, L. Nikolai von Glehnist Nõmme linnani. Ülevaade Nõmme ajaloolst. Nõmme, 1996

3. Muinsuskaitse eritingimused

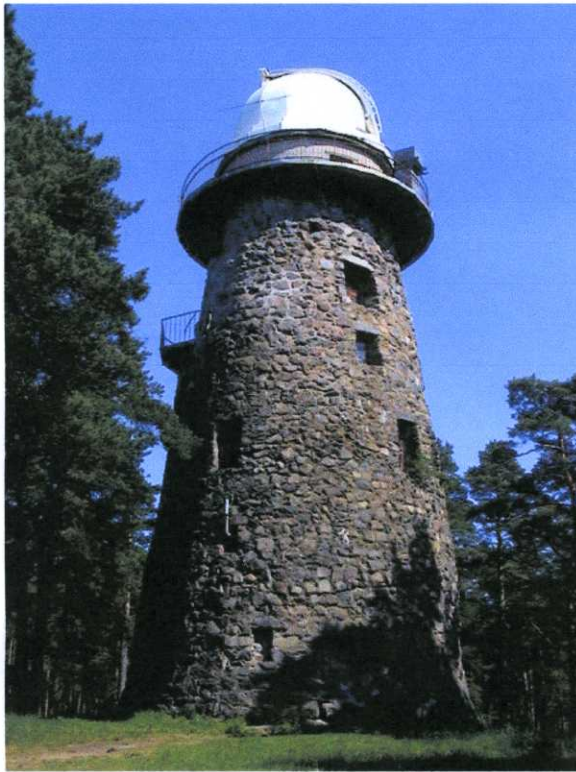
1. Hohenhaupti lossi vaatetorn säilitada olemasolevas mahus; peale- ning juurdeehitused ei ole lubatud.
2. Hohenhaupti lossi vaatetorni fassaad vajab remontimist ja restaureerimist. Fassaad puhastada taimedest ja samblast, täita vuugid ning korrastada betoonist pinnad ja metallist detailid. Vuukide restaureerimiseks kasutada samas värvuses ja koostises tsementmörti
3. Fassaadi restaureerimiseks tuleb tellida vastavat tegevusluba omavalt firmalt fassaadi välisviimistluse põhiprojekt või lahendada fassaadi remont-restaureerimine kogu torni restaureerimisprojekti koosseisus.
4. Torni sisearhitektuuris konstruktsioone puudutavaid töid (ka lammutustöid) võib teha ainult vastavat tegevusluba omav firma Tallinna Kultuuriväärtuste Ameti poolt kooskõlastatud projekti ja loa alusel.
5. Vajaduse korral võib siseplaneeringut muuta ainult uute ning kerge konstruktsiooniga vaheseinte lammutamise- või ümberpaigutamise teel. Kapitaalseinte lammutamine ei ole lubatud.
6. Avada kinnimüüritud ukseava I korrusel. Praegune metallist välisuks ei sobi torni romantilise välisarhitektuuriga. Asendada sobivaga või katta väljast laudvoodriga. Uksed lahendada projektiga, mis kooskõlastada Tallinna Kultuuriväärtuste Ametiga.
7. Arvestades, et torni aknaraamid ja aknaplokid on nüüdisaegsed ning arhitektuuriajaloolist väärtust ei oma, võib neid asendada uutega. Uued aknaraamid teha puidust. Raamidel on lubatud klaaspaketi kasutamine. Uute aknaraamide tööjoonised kooskõlastada Tallinna Kultuuriväärtuste Ametiga.
8. Remont-restaureerimise projekti koosseisus lahendada torni konstruktsioonide ülesmõõtmine.
9. Remont-restaureerimistööde ajaks on k o h u s t u s l i k tellida muinsuskaitseline järelevalve selleks vastavat tegevusluba omavalt firmalt. Järelevalvet teostav isik koostab järelevalve aruande.

10. Hohenhaupti lossi vaatetorni remont-restaureerimisprojekt tellida Muinsuskaitseameti poolt väljaantud vastavat tegevusluba omavalt firmalt.
11. Üldjärelevalvet teostavad Muinsuskaitseamet ja Tallinna Kultuuriväärtuste Amet.
12. Käesolevad muinsuskaitse eritingimused kuuluvad kahe aasta möödudes pikendamisele Tallinna Kultuuriväärtuste Ametis.

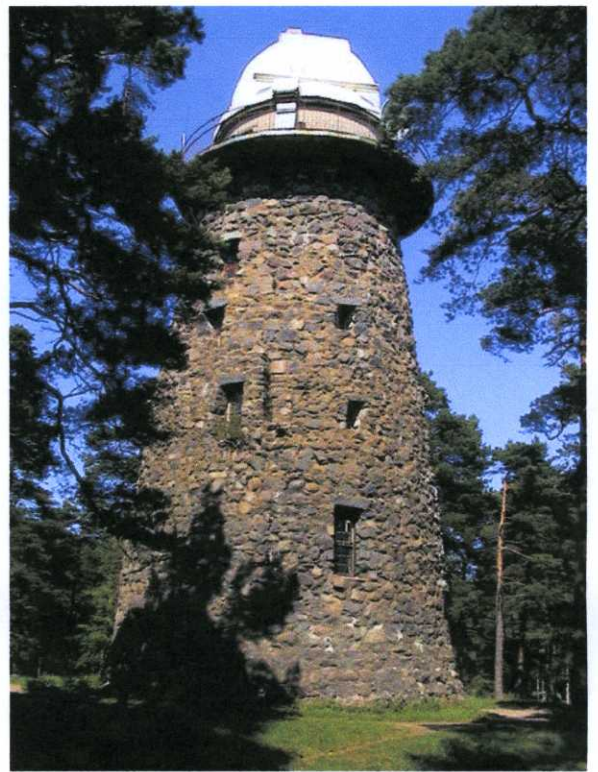
4. Illustratsioonide loetelu.

1. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetornile läänest
2. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetornile loodest
3. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetornile põhjast
4. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetornile kagust
5. Hohenhaupti lossi vaatetorni fassaadi detailvaade
6. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetorni aknale (väiksem tüüp)
7. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetorni peauksele
8. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetorni kaarsillusega aknale
9. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetorni kaarsillusega aknale
10. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetorni kinnimüüritud ukseavale
11. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetorni aknale ja silluse kohal asuvale anno-kivile («1910»)
12. Hohenhaupti lossi vaatetorni rõdu detailvaade
13. Hohenhaupti lossi vaatetorni ülemise terrassi detailvaade
14. Sama, teine vaade
15. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetornile põhjast
16. Hohenhaupti lossi vaatetorni fassaadi detailvaade
17. Vaade kaevu luugile Hohenhaupti lossi vaatetorni jalamil
18. Vaade Hohenhaupti lossi vaatetorni ülaosale ja kuplile
19. Hohenhaupti lossi vaatetorn 1920-ndatel aastal⁴
20. Hohenhaupti lossi vaatetorn peale I Maailmasõda
21. Hohenhaupti lossi vaatetorni (Tähetorni t 2) asendiskeem

⁴ Ajaloolised fotod on kopeeritud Nõmme muuseumi originaalidest

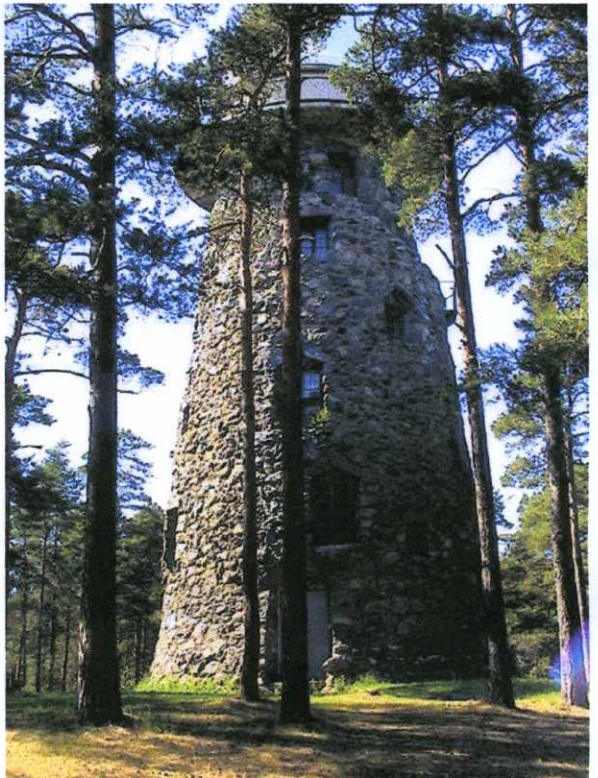
1.

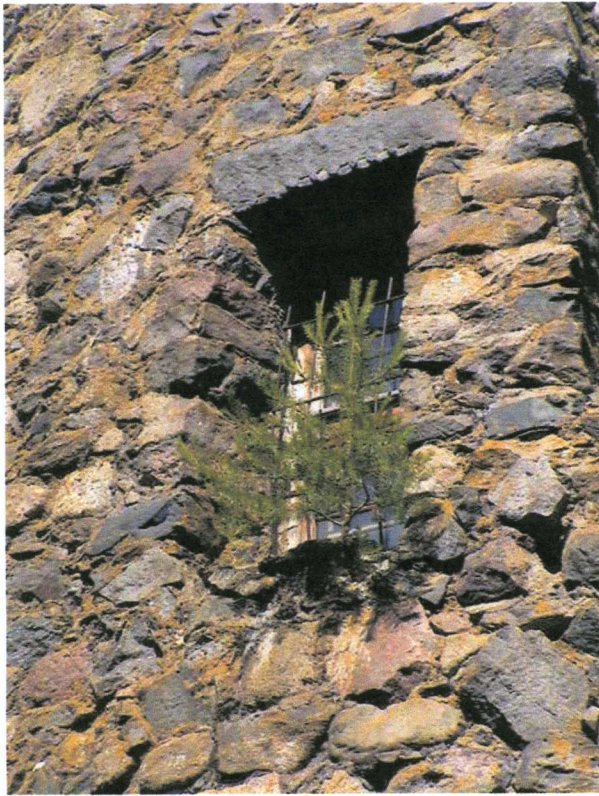
2.

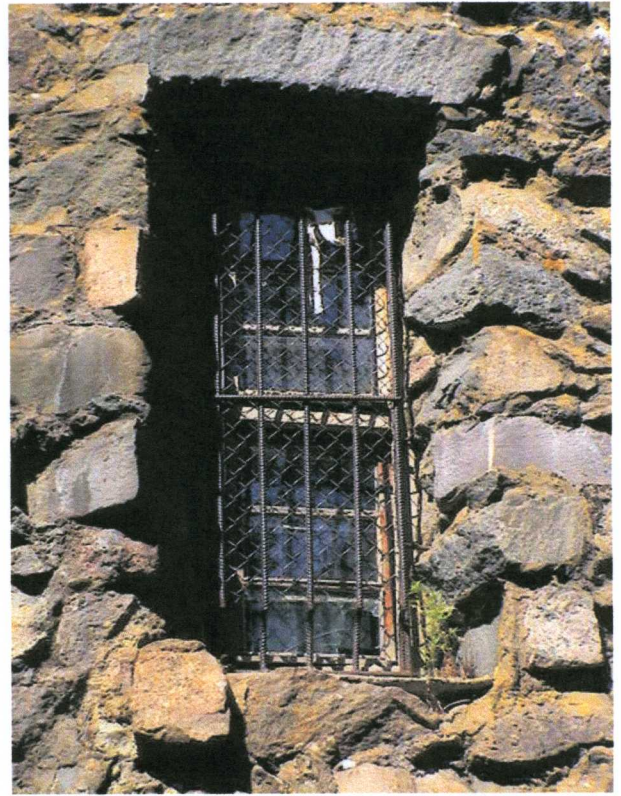
3.

4.

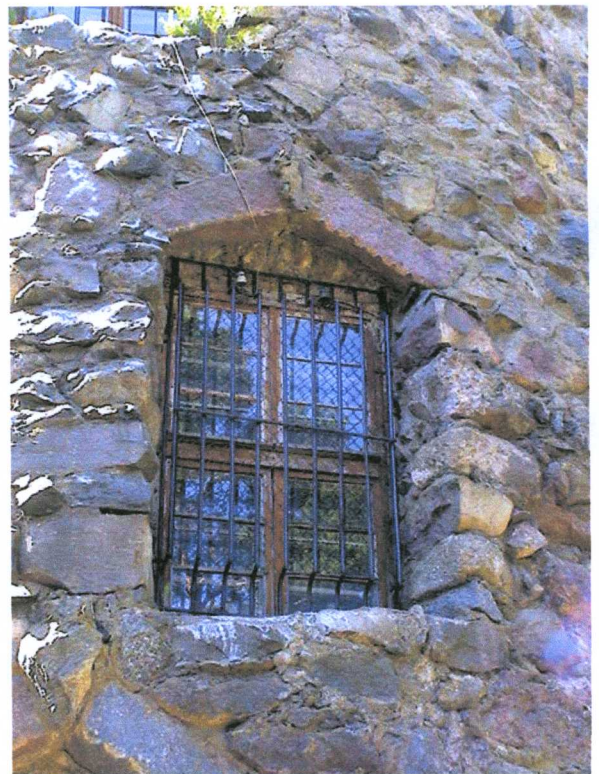
5.

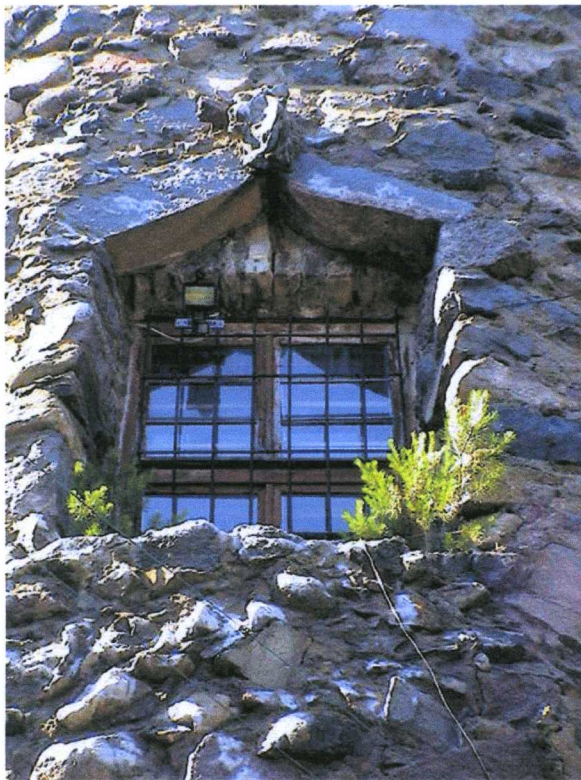
6.

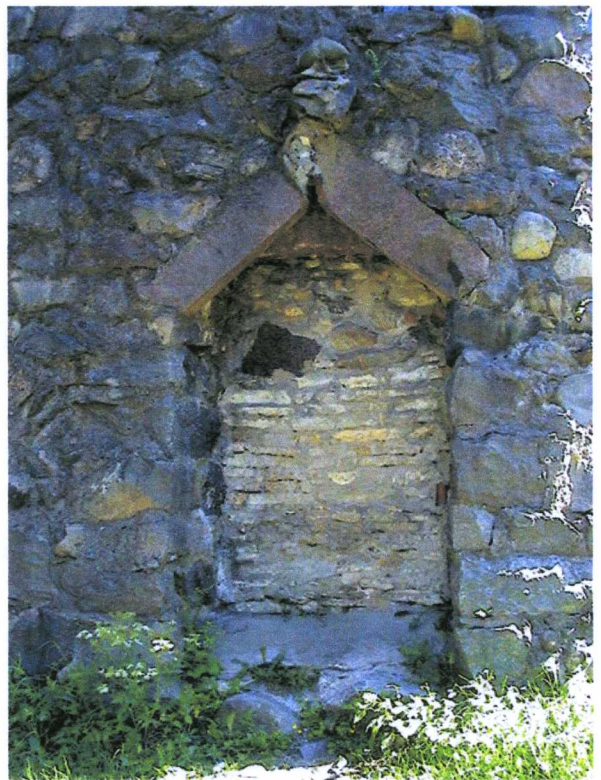
7.

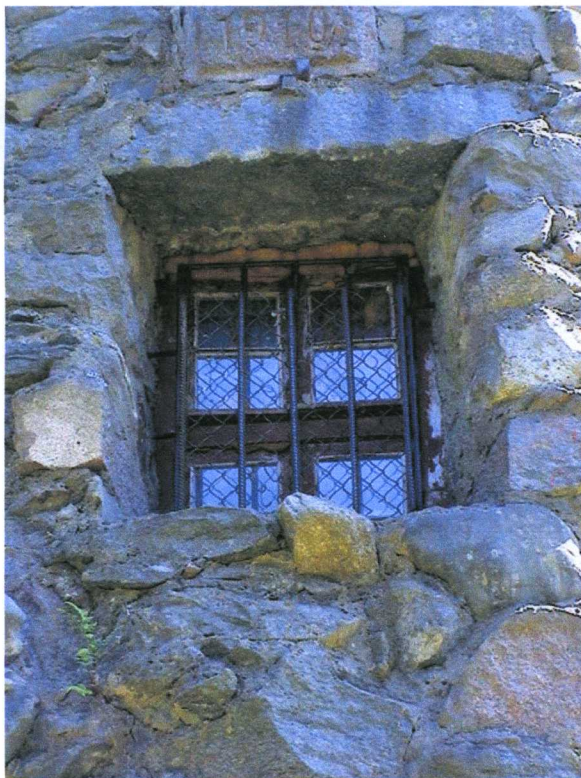
8.

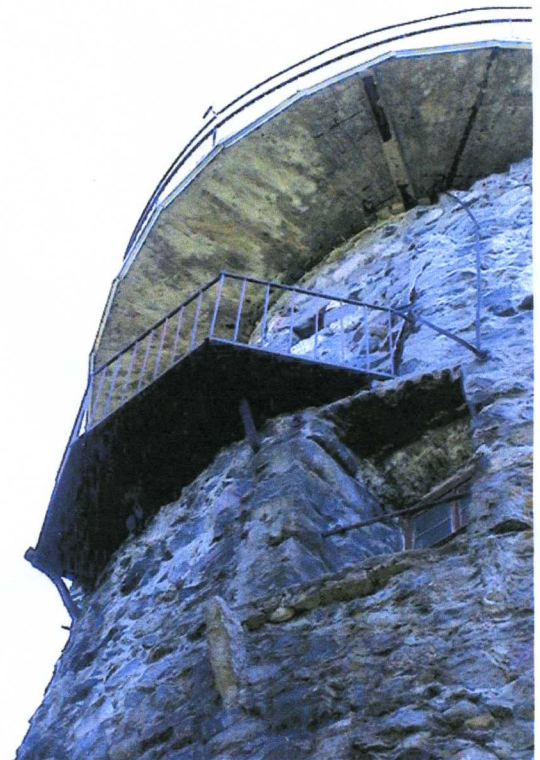
9.

10.

11.

12.

13.

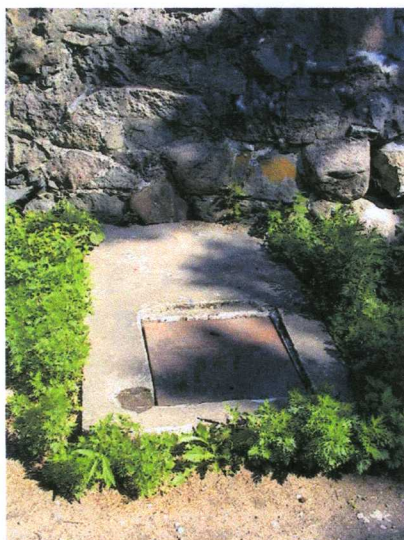
14.

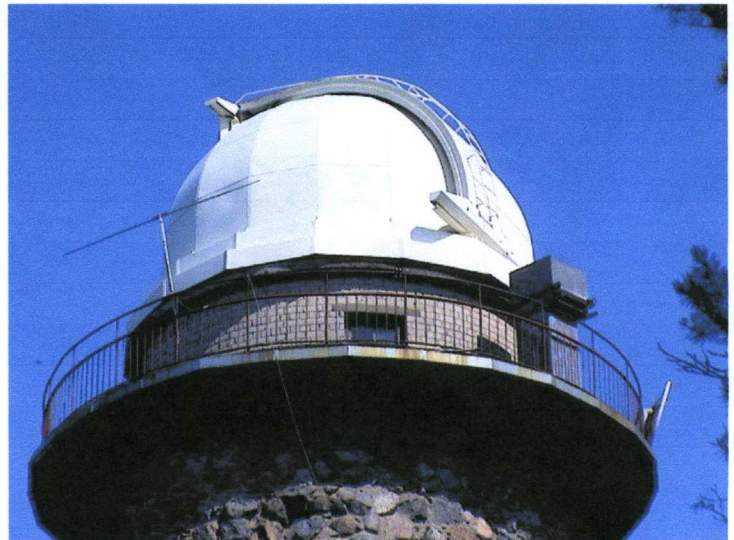
15.

16.

17.

18.

